

SZÁZ ÉV RAGYOGÁS

OSZTRÁK – MAGYAR
FESTÉSZETI KIÁLLÍTÁS

EISENBERGER JENŐ
GYŰJTEMÉNYE – BÉCS

KÁROLYI PALOTA KULTURÁLIS KÖZPONT
BUDAPEST

2001. JÚNIUS 15. – AUGUSZTUS 30.

TALÁLKOZÁSOK

– képek és emberek –

Kicsit talán távolabbról kell kezdenem, hogy eljuthassak oda, miért érzem *jelképesnek* is – túl a látvány és a szellem közös csodáján –, azt az igen rangos festészeti kiállítást, amelynek múlt év szeptemberétől közel fél éven át a bécsi Dóm és Egyházmegye Múzeum adott otthont, és amely most már – a gyűjtemény tulajdonosának, Eisenberger úrnak a jóvoltából – a magyar látogatók előtt is nyitva áll itt Budapesten, a Károlyi Palotában.

A bécsi Dóm Múzeumban a kiállítást König bíboros úr nyitotta meg. Beszédét azzal a gondolattal kezdte, korántsem véletlen, hogy e nagyszerű gyűjtemény először éppen a katolikus egyház múzeumában léphet a nagyközönség elé: Eisenberger úr döntésével személyesen is szeretett volna hozzájárulni a zsidó-keresztény párbeszédhez.

A kölcsönös megértés gesztusa mindkettőjüket mélyen érinthette. Eisenberger Jenő egész családja ottmaradt a koncentrációs táborok poklában; néhány évvel később úgy határoz, nem tér haza – az ő szavaival élve – Sztálin és Rákosi Magyarországra. König bíboros úr pedig személyesen is részt vett annak a vatikáni zsinatnak a munkájában, amelynek eredményeképpen II. János Pál, Péter apostol utódaként először keresi fel a római zsinagógát, majd Izraelben a Sírátófalat és a Yad Vashem emlékmúzeumot. Köszöntőjében König bíboros úr – az ő szavaival élve – ebbe a nagy és sűrű történelmi keretbe helyezte bele a gyűjtemény egyházi kiállítását.

Engedjék meg nekem, hogy ebben a valóban sűrű és súlyos keretben maradvá fűzzem tovább a fenti gondolatot. Az Eisenberger-gyűjtemény őszi bemutatkozása, úgy hiszem, még igen feszült közhangulatban találta Ausztriát. Schüssell kancellár úrnak és kormányzó pártjának igen szorongatott és támadott helyzetben kellett megküzdenie erkölcsi hiteléért és politikai integritásáért. Nem csupán jogos aggodalmakat és őszinte félelmeket kellett azonban számításba vennie; hanem, úgy hiszem, olyasfajta meglehetősen körmönfont erőkkal is folyt a küzdelem, amelyek az elmúlt évszázadban – de 1917 óta mindenképpen –, alakjukat változtatva, ilyen-olyan álarccokat öltve, sohasem haboztak politikai befolyásuk kiterjesztésének az érdekében meglovagolni emberek és népek szorongását, nyomorúságát, és sokszor hullarablók gátlástalanságával hajítani hatalmi céljaik szolgálatába csoportok és nemzetek fájdalmát vagy akár tragédiáját.

Ebben az összefüggésben éreztem jelképes erejűnek is az Eisenberger-kiállítást, *akkor és ott*, Bécsben... Talán ide, Budapestre is elhozott magával valamit az olyan találkozás bizonyosságából és hangulatából, amely – szavak és dolgok szeretetében, a kölcsönös egymáshangolódás hídján – bármikor létrejöhet, ha sikerült kihámozni magunkat álnok előítéletek öleléséből, hamis kártyások sötét partijából.

A vagyonos ember sok mindent tehet a vagyonával. Van, aki a pénzből csupán pénzt csinál, vagy pusztán a semmittevés, a korlátlan életvezet szabadságának örül. A *műgyűjtő* azonban másfajta ember. A műtárgyak szeretete nélkül, úgy hiszem, nincsen komoly műgyűjtés. A magángyűjtemény értéke mindig több, mint a látható darabok értékének az összege: magán viseli a személyes választás és elköteleződés láthatatlan *értéktöbbletét*.

Az igazság az, hogy már amikor a Károlyi Palota Kulturális Központ részeként működő Hamvas Béla Kulturális Kutató Intézet feladatai először körvonalazódtak, arra gondoltunk, jó volna feldolgozni a magángyűjtemények kultúrtörténetét. Az Eisenberger-gyűjtemény pompás magyar anyagáról akkoriban hallottam először... A „Száz év ragyogás” budapesti bemutatkozása azonban a hivatalok és bürokráciák tohonya vonalain valószínűleg csak ábránd, kifulladás ötlet maradt volna, nem több, ha a véletlen, a találkozások legfőbb játékmestere, nem siet a segítségünkre, egy jóismerős személyében, aki még a régi, sátoraljaújrhelyi gyermekkor háborúban, üldöztetésben szeretefoszló világából ismerte a gyűjtemény gazdáját...

A *ragyogásban* persze az értő tekintet könnyen felfedezi a félelmet is. Azt a fajta félelmet, amelyből a művészetben nagy dolgok születnek. Rilke, akinél jobban talán senki sem ismerte ezt az összefüggést, egyik levelében azt írja Lou Andreas Salomé-nak (Alma Mahler mellett a másik nagyformátumú nő, Mahler, Kokoschka, Werfel és a többiek körében): „Ha én *magam teremthetem meg* mástól szerzett félelmeimet, ha dolgokat formálhatok belőlük, valódi, nyugodt dolgokat (megteremtésük derű és szabadság), melyek – ha elkészültek – nyugalmat sugároznak, akkor nem történt velem semmi rettenetes.”

Hogy a ragyogásban miként találkozik derű és félelem, az idill lázas lüktetése és a menekülés megtalált nyugalma: döntse el ki-ki alkata és szerencséje szerint.

Hankiss Ágnes